

VÁLASZTÓI JOGI REFORM

A Z ORSZÁGGYÜLÉS egyik legnehezebb és legfontosabb feladatának megoldásához érkezett. A Darányi-minisztérium az 1937. év végén, korábbi Méretéhez képest az országgyűlés elé terjesztette az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslatot (546. számú képviselőházi iromány), amelyet az egész magyar közvélemény rendkívüli érdeklődéssel várt, s amely bizonyára még jóidéig a közérdeklődés tárgya lesz.¹ Ez a törvényjavaslat egyúttal lezárja az ú. n. alkotmányreformoknak a sorozatát és ezzel az alkotmányos életet nyugvópontra kívánja juttatni. A megelőző két alkotmányjogi javaslat, nevezetesen a kormányzói jogkör megállapításáról és a felsőház jogkörének a kiterjesztéséről szóló javaslatok, mint 1937: XIX. és XXVII. törvénycikkek időközben hatályba léptek és ezzel megteremtődött az előfeltétel a javaslatok legfontosabbikának: a választójogi reformnak a megvalósítására.

A választójogosultság terjedelme Magyarországon a világháború előtt alig ment keresztül lényegesebb átalakuláson; az 1848: V. törvénycikkben megállapított mérték nagyjában a világháborúig alkalmazásban volt. Az 1874: XXXIII. és 1899: XV. törvénycikkek több irányban változást hoztak ugyan, de szélesebbkörű kiterjesztést nem jelentettek. Az 1913: XIV. és 1918: XVII. törvénycikkek ugyan fokozatosan kívánták volna kiterjeszteni a választójogot a mértékét, ezek a törvények azonban a közbejött események miatt nem kerültek alkalmazásra.

A világháború után két ízben is rendelettel kellett szabályozni a nemzetgyűlési választójogot és csak 1925-ben jutott el a törvényhozás a választójog kérdésének rendszeres törvényi szabályozásához. Az ekkor alkotott 1925: XXVI. törvénycikk kisebb módosításokkal máig is hatályban van, s ezt a törvényt hivatott felváltani az a törvényjavaslat, amely jelenleg országgyűlési tárgyalás alatt áll.

Tizenhárom évvel ezelőtt, az 1925. évi választójogi törvény megalkotásánál a közvélemény jelentékeny része abban a meggyőződésben volt, hogy ez a törvény hosszú időre lesz hivatott a képviselőválasztás

¹ Minthogy a törvényjavaslat szövege 9 indokolása teljes egészében csak a betervezés után hetekkel került nyilvánosságra, e szemle hasábjain most van először módunkban azzal foglalkozni. Az ismertetés és bírálat alapjául a törvényjavaslat betervezett szövege szolgált, minthogy az országgyűlés közjogi bizottságának tárgyalása a Szende e számának nyomdába adásakor már folyamatban van és bizottsági szöveg még nincs. Azóta persze a javaslat a bizottsági tárgyalás során több lényeges részben módosult.

kérdését rendezni. Ez a várakozás nem bizonyult valósnak. Kiderült, hogy a választójog terjedelme és a választás módja tekintetében alig lehet olyan szigorúan igazságos mértéket találni, amely a változó idők változó követelményeinek nemzeti szempontból mindig megfelel. Kiderült, hogy bizonyos kérdéseket időközönként felülvizsgálat alá kell venni, mert különben visszas hatások jelentkezhetnek. Általános meggyőződésé lett, hogy a választójog túlzó mértéke épp az ellenkező eredményt vonhatja maga után, mint amely célra szolgál: a parlamentarizmus alappilléreéből annak megrontójává lehet.

Az 1925: XXVI. törvénycikk kétségtelenül igen nagy előnyökkel rendelkezett. Az átmeneti nemzetgyűlési rendszer felszámolásával visszavezette az országot a kétkamarás rendszer ősi alkotmányos formáihoz. Az 1919-ben és 1922-ben rendeletekkel keresztülvitt szabályozások felszámolásával a választójog kérdését visszaterelte arra a törvényes útra, amelyre alkotmányunk értelmében egyedül tartozhatik. Nagy előnye a törvénynek, hogy a háború előtt különféle törvényekben elszórt részleges szabályokat egységes rendszerbe foglalta össze és így a képviselőválasztásokra vonatkozó joganyagot könnyen áttekinthetővé tette. A választójog mértéke szempontjából is helyes középutat látszott megtalálni; a Friedrich-féle választójogi rendelet túlzásával szemben olyan középutat keresett, amely az azóta eltelt idők tapasztalatai szerint helyesnek bizonyult. Becsületesen igyekezett ez a törvény a választások tisztaságának biztosítására; a választási bizottságba választási biztosként rendes bírót is bevont és a választási panaszok elbírálását független bíróságra bízta.

Ezekkel a kétségtelen előnyökkel szemben azonban csakhamar kiderültek a törvénynek a hibái is. Ezek közé kell számítani, hogy a választókerületi beosztást nem szabályozta újonnan, hanem hatályban tartotta a háború előtt létesített beosztást, amelynek aránytalanságait az ország területének megcsonkítása még fokozta. Teljesen csődöt mondott a törvénynek ajánlási rendszere, a nemzetgyűlési bizottság rontott a választási bíráskodás szabályain.

Maradtak továbbá olyan kérdések, amelyekben a törvény nem mert határozottan állást foglalni. Így nem döntötte el a titkos és nyílt szavazás kérdését, hanem az ország területét a két rendszer között megosztotta. Nem döntötte el az egyéni és lajstromos választásnak sokat vitatott kérdését sem, hanem azokat szintén egymás mellé állította, sőt lehetővé tette országos lajstrom rendszeresítését is. Ezekben az alapvető kérdésekben a törvényhozás akkor arra az álláspontra helyezkedett, hogy kísérletképpen egyelőre egymással ellentétes rendszereket enged érvényesülni.

Az ismertetett hibák és a jelzett határozatlanságok eredményezték azután azt, hogy már rövidebb idővel a törvény megalkotása után megindult a törekvés a törvény reformja iránt. E reformtörekvések az ajánlási rendszer tekintetében részben már eredményre is vezettek és az 1937: VIII. törvénycikk ezt a kérdést kiragadva külön szabályozta. Nehezebb volt a titkosság általánosítása tekintetében felmerült kívánságnak a megvalósítása.

Habár a magyar közvélemény jelentékeny része elvileg a nyílt szavazás álláspontján van, minthogy a nyílt szavazási rendszer a választójog közjogi természetének, a polgári öntudatnak és erkölcsi felelősségnek sokak felfogása szerint jobban megfelel, mégsem lehetett a titkos szavazás rendszerének általánosítását tovább halasztani. Nemcsak a külföldi példák hatottak ilyen irányban serkentőleg, hanem erősen izgatták a közvéleményt a választási visszaélések is, amelyeket a közigazgatási bíróság igen számos esetben megállapított és amely visszaélések jelentékeny része a választóknak a nyílt szavazás következtében lehetővé vált befolyásolására volt visszavezethető.

Lassanként mind általánosabb közmeggyőződésé vált, hogy a titkos szavazásnak 1925-ben egyelőre csak a nagyobb városokban és Budapest környékén alkalmazott rendszerét ki kell terjeszteni az összes választókerületre, tehát a kisebb városok és a községek lakosságára is. Gömbös Gyula volt miniszterelnök már 1932-ben bejelentette beszédében, hogy a titkosság elvi álláspontja alapján áll és a választójogi reformot ezen az alapon kívánja keresztülvinni. Δζ 1935. évi kormányzói beszéd szerint a tervezett alkotmányreformoknak biztosítani kell, hogy a nemzet kormányzata az igazi nemzeti közvélemény szabadon megnyilvánuló akarátán nyugodjék. A Darányi-kormány pedig 1936-ban történt hivatalba lépése alkalmával egyenesen kormányprogrammá tette a szavazás titkosságának az általánosítását.

Amennyire általánossá vált a titkosság általánosításának a követelménye, époly mértékben ébredtek fel a közvéleményben az aggályok a titkosság várható hátrányos következményei tekintetében. Bár nem lehet mondani, hogy az egyelőre csak a városokban keresztülvitt titkosság jelentékenyebb eltolódásokat okozott volna, sőt a hátrányos következmények kirívó mértékben az 1929: XXX. törvénycikk által a vármegyei választásokra nézve elrendelt titkosság nyomán sem jelentkeztek — mégis sokan emelték fel óvó szavukat a bizonytalan kísérletezésekkel 'szemben és hivatkoztak arra, hogy a titkosság a felelőtlenséget, a demagógiát, a kétszínűséget mozdítja elő és társadalmunk tagozódására tekintettel veszélyes következményekkel járhat.

Ezekre az aggályokra tekintettel az országgyűlés elé terjesztett választójogi javaslat keresi azokat a biztosítékokat, amelyek a titkosságnak esetleg jelentkező hátrányait ellensúlyozni, a nemzeti törvényhozás nyugodt ütemét megtartani képesek. A mindenütt és így Magyarországon is jelentkező szélsőséges irányzatokra tekintettel, az egész polgári társadalom szükségét látja a titkosságra való átmenetet veszélytelenné tenni és legalább egyelőre olyan rendszabályokat életbeléptetni, amelyek a nagyobb kilengéseket ellensúlyozni képesek. Egyéni és részérdekekkel szemben a közérdek mindennekfőlött hangoztatása vált általánossá és ez az irányzat jellemzi a törvényjavaslat rendelkezéseit is.

A törvényjavaslat főleg három irányban keresi a titkossággal járó veszélyek megelőzésének a biztosítékait. Elsősorban erősebben korlátozza az aktív és passzív választójog feltételeit; másodsorban a választók egy részének a lajstromos szavazás révén második választójogot ad; harmadsorban a túlzott demagógia megelőzése szempont-

jából a választás szabadságát és tisztaságát biztosító különféle rendelkezéseket tesz.

Ami az országgyűlési aktív választójogot illeti, annak feltételeit a javaslat a férfiaknál három irányban is súlyosbítja. Elsősorban felemeli a választójogi korhatárt 24 évről 26-ra, másodsorban kétévi helybenlakás helyett hatévit ír elő és a négy elemi osztály elvégzése helyett hat osztály sikeres elvégzését kell igazolni. Az igaz, hogy a hat elemi helyett a családfenntartók egyes csoportjainál az írni-olvasni tudást is elfogadja (20. §), azonban mégis kétségtelen, hogy az aktív választójogosultak köre a jelenlegi helyzettel szemben jelentősen szűkülni fog. Ugyancsak korlátozódik az országgyűlési választójog a nőknél; két év helyett hatévi helybenlakás, a hat elemi osztály sikeres elvégzése mellett vagy az önállóság, vagy a férj választójogának igazolása, a csak írni-olvasni tudóknál pedig a férj választójogának és amellett három helyett négy gyermek igazolása.

A választójog szabályozásánál a törvényjavaslat az indokolás szerint abból indul ki, hogy a titkosság bevezetése következtében teljesen újra kell megállapítani a választójog feltételeit és így az új feltételeket nem szabad a régiekkel összehasonlítani. Gyakorlatilag az új feltételek mégis korlátozást és így lényegileg jogfosztást jelentenek. A korlátozást belsőleg indokolja, hogy a titkos szavazás közérdekű gyakorlása több intelligenciát kíván; egyrészt kialakultabb meggyőződést a demagóg jelszavakkal szemben, másrészt a titkos szavazás bonyolultabb formásaiban való jártasságot. Természetesen vita tárgya lehet, hogy a szavazás titkos módja a szavazati jog ily nagymérvű korlátozására mennyiben ad elfogadható jogcímet.

A javaslat nem áll meg az országgyűlési választójog új szabályozásánál, hanem tulajdonképpen rendeltetésén túlmenően szabályozza a törvényhatósági választójogot is. Régi vitakérdés, hogy az országgyűlési és önkormányzati választójog hogy viszonylanak egymáshoz, hogy nevezetesen az országos politikára vagy a közigazgatásra való befolyás kíván-e magasabb fokú értelmiséget. A vélemények e kérdésben elágazók; eddigi jogunk (1929: XXX. t.-c. 7. §, 1930: XVIII. t.-c. 13. §) a törvényhatósági választójog alapjává az országgyűlést tette és azonfelül csak a törvényhatóság területén hatévi lakást kívánt meg. A javaslat szakít ezzel a rendszerrel; a törvényhatósági választójogot egészen újonnan szabályozza, mégpedig sokkal szigorúbban az országgyűlésinél. A vonatkozó szabályozás a maga nagyszámú pontjaival és alpontjaival nagyon bonyolult; a szabályozás ismertetése nem is fér be e cikk keretébe, csak jelezzük, hogy a korhalár különböző csoportokban 26,28 és 30 évben van megállapítva s minden csoportnál mások az értelmiségi és egyéb feltételek (203. §).

Ha figyelembe vesszük, hogy a törvényhatósági választásokra már az eddigi jogszabályok (1929: XXX. t.-c. 16. §, 1930: XVIII. t.-c. 17. §) is kizárólag a titkos szavazást rendelik alkalmazni, méltán vetődik fel a kérdés, hogy mi indokolja a törvényhatósági választójog erős megszorítását. Hisz a törvényhatósági választásoknál nem most fogunk rátérni a titkosságra és a titkos szavazás rendszere eddig nem is hozott különösebb veszélyt. A felelet nem lehet más, mint hogy

a javaslat a törvényhatósági választójog jogcímén tulajdonképp az országgyűlési választójog egy második, szűkebbkörű válfaját akarja bevezetni és ezzel burkolt formában az országgyűlési választójogosultak egy részének kettős szavazati jogot biztosítani. De akkor nem helyesebb-e meghagyni a törvényhatósági választójog eddigi szabályait — hisz az országgyűlési választójog korlátozása a törvényhatósági választásokra úgyszólván automatikusan kiterjed — és nem helyesebb-e az országgyűlési választásnál nyíltan bevallani a pluralitást?

A községi választójog alapjává a javaslat az eddigi helyzettől eltérően a törvényhatósági választójogot teszi és azonfelül megkívánja a község területén két éve való adófizetést (207. §). Hogy ez a szabályozás az eddigi községi választójogosultak milyen részét fosztja meg a községi autonómiában való részvételtől, azt annál kevésbé lehet megállapítani, mert a javaslat az indoklás szerint nem is tudott határozott statisztikai adatokra támaszkodni. Az is visszásnak látszik, hogy míg az országgyűlési választásokra kétféle választójog fog érvényesülni: egy szűkebb és egy tágabb körű, az önkormányzati választásokra már csak egyféle, mégpedig a szűkebb körű; pedig az önkormányzatban a törvényhatósági bizottsági, illetőleg képviselőtestületi tagok jelentékeny része virilizmus alapján kap tagsági jogot és így legalább a többi tagra indokoltnak látszik a választójog eddigi enyhébb feltételeinek fenntartása.

A háromféle (országgyűlési, törvényhatósági és községi) választójognak jelentékenyen eltérő és bonyolult szabályai szerény nézetem szerint nagyon megnehezítenék a tisztánlátást. Az állampolgári ismereteket csak egyszerű és tiszta jogi helyzet létesítésével lehet terjeszteni, az állampolgári öntudatot csak világos és indokolt jogszabályokkal lehet fejleszteni. A tervezett szabályok a polgárok, de még a jogtanuló ifjúság részére is nehézzé, majdnem lehetetlenné tennék a tájékozódást és a bonyolultság benső indokoltságának át nem értése destruktív hatással lehetne még a tanultabb elmékre is; azonfelül e szabályok a hatóságok részére is az eddiginél sokkal több megterhelést jelentenének.

Amennyire bizonyos mértékig kifogásolható az aktív választójog korlátozása, annyira helyeseljük a választhatóság szigorúbb feltételekhez kötését és a választhatóságot akadályozó okok rendszerének teljes kiépítését. Utóbbi tekintetben a javaslat talán nem is éri el a kívánatos mértéket és különösen nem elég áttekinthető. A 25—27., valamint 52. és 53. §-ok pontjai világos rendszerbe lennének foglalandók a következő csoportosítás szerint: *a)* állampolgárság hiánya, *b)* teljes cselekvőképesség hiánya (gondnokság, kiskorúság meghosszabbítása, elmebetegség, csőd, atyai hatalom megszüntetése, kényszer-egyesség stb.), *c)* bünvádi eljárás és büntető ítélet, *d)* anyagi vagy erkölcsi megbízhatatlanság (közsegély, erkölcsrendészeti ellenőrzés, részegség, munkakerülés stb.), *e)* hazafiatlan magatartás vagy választási visszaélés. A választhatóság korlátozása és az összeférhetetlenség között különben szoros kapcsolat van, a javaslat azonban — sajnos — nem veszi figyelembe az 1932. évi összeférhetetlenségi törvényjavaslat újranyújtott kezdeményezéseit.

A választójog bonyolultságát talán még felülmúlják a választási rendszer bonyodalmai. A javaslat szerint tervbe vett 260 képviselő közül 135-öt ú. n. egyéni választókerületekben választanak, azaz kerületenként egy-egy képviselőt, 125-öt pedig lajstromos kerületekben, azaz kerületenként több képviselőt. Az egyéni választókerületek kisebbek, a választás a képviselőjelöltek között történik s a legtöbb szavazatot nyert jelölt lesz a képviselő; a lajstromos kerületek nagyobbak, a szavazás listákra történik és a listavezető jelöltek a listákra adott szavazatok arányában kapnak képviselői megbízást. Az első rendszer a kerület és a képviselő személyének kapcsolatát jobban kidomborítja, de viszont hátrányos a kisebbségekre; a második rendszer a kisebb pártokat is arányos képviselővel segíti, de viszont a képviselőjelölt egyéni kvalitásai helyett a pártszempontokat helyezi előtérbe és burkolt formája lehet a képviselővé kinevezéseknek.

Már az 1925. évi törvény is felhasználta mind a két rendszert, de azokat legalább más-más területekre rendelte alkalmazni. A javaslat a két rendszer összekapcsolását fenntartja, de olyan módon, hogy a két rendszer túlnyomó részben ugyanazon a területen is érvényesül és így a választók részben kétszer szavaznak. Ennek következtében a helyzet a következőképpen alakulna:

a) Budapesten több lajstromos választókerület lesz, egyéni kerületek ellenben nincsenek. A képviselők száma 27, akiket részben az országgyűlési választójogosultak, részben a törvényhatósági választójogosultak választanak. A választókerületek számát és beosztását a belügyminiszter rendeletileg állapítja meg; ugyancsak ő állapítja meg, hogy hány képviselőt választanak a szűkebb és hányat a tágabb választójog alapján.

b) Budapest környéke egy lajstromos választókerület, de azonfelül nyilván több egyéni választókerületre is tagozódik. Az egyéni választókerületekben a szűkebb, a lajstromosban a tágabb választójog lenne érvényben. Az egyéni választókerületek számát és beosztását, valamint azt, hogy a képviselők száma a két választási rendszer közt hogyan oszlik meg, a miniszter állapítja meg.

c) Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye többi része két lajstromos és több egyéni kerület. Az egész megyében a képviselők összes száma 35. A miniszter állapítja meg az egyéni kerületek számát, úgy az egyéni, mint a lajstromos kerületek beosztását, valamint a képviselők megoszlását a két választási rendszer, azaz az egyéni és lajstromos választás, illetőleg az országgyűlési és törvényhatósági választójog alapján való választás között.

d) Debrecen, Győr, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Miskolc, Pécs és Szeged városok mindegyike egy-egy lajstromos kerületet alkot, amelyben a tágabb körű választójog alapján két vagy három képviselőt választanak. Egyéni kerületek nincsenek; a választójog pluralitása ezekben a városokban nem érvényesül.

e) Baja, Sopron és Székesfehérvár városok mindegyike egy-egy egyéni választókerület, amelyben a tágabb körű választójog alapján egy-egy képviselőt választanak. A városok lakosságából a plurális választójoggal is rendelkezők azonban amellettt részt vesznek a meg-

felelő vármegye, mint lajstromos választókerület választásaiban is; ennyiben tehát helyzetük kedvezőbb.

f) A vármegyék egyenként több választókerületet, azonfelül részben önállóan, részben Bajával, Sopronnal és Székesfehérvárral együtt, egy-egy lajstromos kerületet is alkotnak és e kétféle módon a törvényben megállapított számú képviselőt választanak. Az egyéni kerületek számát és beosztását, a képviselők számának megoszlását a két választási rendszer között a miniszter rendelettel állapítja meg.

Ha a csak főbb vonásokban vázolt ezt a választási rendszert: az egyéni és lajstromos kerületeknek, az egyes és kétszeres szavazati rendszernek, a szőkébb és tágabb körű választójognak ezt a változatos kombinációját áttekintjük, lehetetlen meg nem állapítanunk egyrészt a reform rendkívül bonyolultságát, másrészt a rendeleti felhatalmazások túltengését. Teljesen méltányoljuk azt a nagy célt, amelynek a szolgálatába a kormány a reformot állította, de úgy véljük, hogy a célt egyszerűbb eszközökkel, egyenesebb módszerekkel is el lehet érni. Talán sohasem volt a közvélemény nálunk alkalmasabb a konzervatív szempontok méltánylására; ezt a kedvező lélektani időszakot fel kell használni arra, hogy a nemzeti érdekek megóvását kerülő utak nélkül is biztosítsuk. A burkolt formák ma már befelé sem tévesztenek meg, kifelé pedig igen visszas hatást kelthetnek.

Igen fontos lenne a jogfosztás lehető mellőzése; a választhatóságnak, valamint a képviselőjelölés jogának erős korlátozása mellett az aktív választójognak régi mértékét lehetőleg meg kellene hagyni és vagy a nyílt pluralitásban, vagy az elektorok útján való közvetett választásban kellene keresni a titkosság várható veszélyeinek hatályos ellenszerét. Ma a különféle világáramlatok ütközésében olyan válságos korszakot élünk, hogy indokoltnak látszik átmenetileg rendkívüli biztosítékokat keresni és senki sem fog megütközni azon, ha ősi alkotmányosságunk megmentésére, a szélsőségek leküzdésére nyíltan olyan rendszerre térünk át, amely nem érint szerzett jogokat, kifejezetten nem zár ki egy társadalmi osztályt sem, de a nemzeti érdekeket azért biztosítani képes.

Ugyancsak fontos lenne az egyéni kerületekben való választás túlsúlyának fenntartása. A lajstromos választás legfeljebb arra lehet jó, hogy az egyéni választás révén a pártok választási eredményeibe országos viszonylatban becúszó aránytalanságokat korrigálja, de ne legyen nálunk a választási rendszer alapja. Az érdekes egyének egészséges kiválasztása (szelekciója), a valamely vidék érdekében végzett önzetlen munka megbecsülése, az országos és helyi tekintélyek érvényesülése, a képviselőjelölt személyéhez fűződő bizalom erkölcsi értékének figyelembe vétele jobban lehetséges egyéni rendszerű választással. A lajstromok az egyéneket mesterségesen pártkeretekbe készítetik, mert csak a pártok útján érvényesülhetnek; ezzel szaporodnak a pártok, kiéleződnek a pártellentétek, az ország pártküzdelmek martaléka lesz; a pártközpontok uralkodnak, a képviselők egyénisége háttérbe szorul, függetlensége megszűnik. Ebből az okból nem helyeseltethetjük az egyéni kerületekben a pótképviselő rendszerét sem;

általán könnyen juthat be olyan ember a parlamentbe, akit egyénileg meg nem választottak volna.

Általában helyesek a választási küzdelem eldurvulásának megakadályozását célzó rendelkezések. A jelölt előzetes tájékoztató nyilatkozata életfolyásáról, a kortesek előzetes bejelentése, a tisztviselők (főleg a főszolgabíró és községi jegyző) kirekesztése a választási küzdelemből, a választási felvonulások és pártösszejövetelek tartásának, továbbá a zászlóhasználatnak eltiltása, a pártgyűlések utolsó heti tilalma (az ú. n. néma hét intézménye), a pártgyűlések gyorsírói feljegyzése, az etetés-ítás eltiltása, a választás előtt és alatt a szesziszolgáltatás tilalma, mind olyan rendelkezések, amelyek a választási küzdelem méltó lefolyását előmozdítani, a demagógiát és a jelöltek tisztességtelen versenyét korlátozni alkalmasak. Minthogy a rendelkezések megsértése részben büntetőjogi következmények alá is van helyezve, vagy a választás megtámadására is okul szolgálhat, megállapíthatjuk, hogy a javaslat ebben a tekintetben a követelményeket tisztességes szándékkal igyekszik kielégíteni.

Még mindig elég bonyolultnak tartjuk a képviselőajánlás szabályait és különösen túlnagynak az ajánlást aláírók számát. A pártok ezután is igyekezni fognak minél több aláírást bemutatni, egyrészt hogy ezzel népszerűségüket igazolják és a választókat maguk felé hangolják, másrészt hogy az ajánlásnak az aláírások esetleges törlése folytán szükségessé váló visszaadását megelőzzék. Tehát fel fog éledni az ajánlási ívek aláírásaiért való hajszá és az ezzel kapcsolatos minden visszaélés. Minthogy az ajánlások így gyakran több ezer aláírást fognak feltüntetni, a választási bizottság ismét emberfeletti feladat elé lesz állítva; ugyanis nemcsak az ajánlás kötött formáságainak meglétét kell megállapítania, nemcsak a választói joggal nem bírók és a két ajánlásban résztvevők aláírásait kell törölnie, de azt is ki kell derítenie, hogy az érvényes aláírók megoszlása a választókerület községei, illetőleg a szavazókörök között megfelel-e a 75. § (6) bekezdése szabályainak.¹ Véleményem szerint a képviselőjelölés sokkal fontosabb jogkör, mint a választójog; a választójog csak szavazási jogot ad az érvényesen jelöltek között, a képviselőjelölés ellenben a jelölt javaslatba hozása, annak ajánlása, amellel való garancia-vállalás. Az előbbi, különösen titkos szavazás esetében, a polgár felelőtlen ténye, az utóbbi nyílt színvallás és személyes kezesség. Mindenképp indokolni lehetne tehát, hogy a jelölési jog a választójognál jelentékenyen szűkebbkörű legyen, nem annyira a polgárok számán, mint a tekintélyén alapuljon; utóbbi esetben pedig az aláírók számát lényegesen le lehetne szállítani és egyúttal maximálni.

A törvényjavaslat, igen helyesen, fenntartja a jelenlegi helyzetet abban a tekintetben, hogy a választási bíraskodást a közigazgatási bíróság gyakorolja; ennek a kérdésnek ezentúl nem is szabadna napirendre kerülnie, sőt az összeférhetetlenségi bíraskodást is mielőbb erre a független bírói testületre kellene bízni. A megtámadási eljárás költségeire a jelenlegi törvény a nemzetgyűlési bizottság politikai

¹ A javaslat 79. §-a különben a 75. §. (6) bekezdésének szankcióját nem tartalmazza.

szempontból keresztülvitt módosítása következtében olyan rendelkezéseket tartalmaz, amelyek a gyakorlatban sok visszaélést tettek lehetővé; nevezetesen a megválasztott képviselő még az ítélethirdetés előtt való lemondással is minden költségviselés alól mentesülhetett. A javaslat e bajon becsületesen igyekszik segíteni (145. §). Kifogásolni lehet azonban, hogy a választás megtámadására a javaslat a választópolgárok aránylag magas számát kívánja meg, hogy a megtámadási eljárás megindítása elég magas összegű biztosíték letételétől van függővé téve és egyébként is nagyon költséges.

A javaslat zárórendelkezéseinek egyike a képviselői tiszteletdíj bírói végrehajtás alól való mentességét állapítja meg. E rendelkezés az idők erős változását mutatja. Az 1875:1. törvénycikk szerint még összeférhetetlenségi helyzetbe jutott az a képviselő, akinek napidíjára kielégítési végrehajtást vezettek; az 1893: VI. törvénycikk ezt az összeférhetlenségi okot megszüntette; ma meg már ott tartunk, hogy a képviselői tiszteletdíj lefoglalása erős korlátozásoknak lesz alávetve. Nemrég egy napilap adatokat közölt arról, hogy a képviselők jelentékeny részének végrehajtásilag le van tiltva a napidíja. Vájjon kívánatos-e, hogy a nemzet törvényhozó testületé részben ilyen eladósodott emberekből álljon; hisz az ilyenek nemcsak hitelezőikkel szemben vannak függő helyzetben, de az anyagi önállósággal erkölcsi önállóságuk is csökken; tartozásaik összevásárlása még a törvényhozás működésére is befolyást engedhet. Ha ezt a helyzetet meg nem szüntetjük, a képviselőségre törekvés valóban vállalkozássá válik, amelybe befektetett fáradságot és költséget a megválasztott gyümölcsöztetni kívánja és akkor az országháza megszűnik a nemzeti akarat hivatott fóruma lenni.

Természetesen a jelen sorok nem térhetnek ki a választójogi javaslat részletkérdéseinek tárgyalására; az összeférhetlenséget érintő rendelkezések bírálatával másutt már foglalkoztunk (Magyar Közigazgatás, február 6.). Minthogy maga a kormány sem nyilvánította a választójogi javaslat rendelkezéseit változhatatlanoknak és így ezek a rendelkezések bizonyára még számos módosításon fognak keresztül-menni, egyelőre még nem is lehet végleges bírálatot mondani.

Az kétségtelen, hogy a közvélemény túlnyomó nagy része megnyugvással fogadta a választójogi javaslatnak azt a célkitűzését, hogy a nemzet érdekeinek védelmét mindennemű szélsőséges irányzattal szemben feltétlenül biztosítani kell. Hogy ez a célkitűzés milyen eszközökkel közelíthető meg leghelyesebben, abban a tekintetben lehetnek véleményeltérések és ebből a szempontból a javaslaton bizonyára történnek is módosítások. Hisszük, hogy a javaslatban lévő visszásságok a tárgyalások során részben kiküszöbölődni, részben legalább mérséklődni fognak és a javaslat tárgyalásából olyan törvényhozási mű születik, amely a nemzet igényeit kielégíti anélkül, hogy a kifejezett jogfosztás terére lépne, vagy a törvényhozás munkájából a nemzeti társadalom bármely értékes részét kirekesztené.